

Rzeczniczka Praw Pacjenta informuje: Kiedy można ograniczyć prawa pacjenta lub odmówić ich realizacji

Prawom pacjenta należy przypisać szczególne znaczenie – ich celem jest zapewnienie pacjentowi bezpieczeństwa podczas udzielania świadczeń zdrowotnych oraz odpowiedniej jakości tych świadczeń. Ochrona praw pacjenta określonych w ustawie jest obowiązkiem organów władzy publicznej zajmujących się ochroną zdrowia, Narodowego Funduszu Zdrowia, podmiotów udzielających świadczeń zdrowotnych a także osób wykonujących zawód medyczny. W praktyce realizacja praw pacjenta w głównej mierze spoczywa na placówkach medycznych jako udzielających świadczeń zdrowotnych. Oczywiście sytuacją idealną jest pełna realizacja praw każdego pacjenta. Jednak w praktyce nie zawsze jest to możliwe, co ustawodawca uwzględnił w obowiązujących przepisach.

Prawa pacjenta nie są prawami bezwzględnymi – dopuszczalne jest w określonych sytuacjach ich ograniczenie lub odmowa realizacji przez placówkę medyczną lub np. przez lekarza. Są to oczywiście sytuacje wyjątkowe i dlatego uregulowano je w ustawie. To kierownik placówki medycznej decyduje, które prawa pacjenta ograniczyć i w jakim zakresie.

Zagrożenie epidemiczne

Kierownik podmiotu udzielającego świadczeń zdrowotnych lub upoważniony przez niego lekarz może ograniczyć korzystanie z praw pacjenta w przypadku wystąpienia zagrożenia epidemicznego lub ze względu na bezpieczeństwo zdrowotne pacjentów.

Z tych samych powodów może zostać ograniczone prawo pacjenta do obecności osoby bliskiej podczas udzielania świadczenia zdrowotnego. Osoba wykonująca zawód medyczny może nie wyrazić zgody na obecność tej osoby podczas badań czy zabiegów medycznych. Jednak taką odmowę ma obowiązek każdorazowo odnotować w dokumentacji medycznej pacjenta.

Brak możliwości organizacyjnych

Pacjent szpitala czy też innej placówki medycznej udzielającej świadczeń stacjonarnych lub całodobowych ma również prawo do kontaktu telefonicznego lub osobistego z innymi osobami np. członkami rodziny. W tym przypadku powodem ograniczenia tego prawa mogą być możliwości organizacyjne danego podmiotu. Należy jednak pamiętać, że przepis ten mówi o ograniczeniu praw pacjenta a nie ich pozbawieniu. Oznacza to, że samo ograniczenie praw pacjenta nie może co do zasady naruszać istoty poszczególnych praw.

Co istotne, wystąpienie zagrożenia epidemicznego lub wymóg zapewnienia bezpieczeństwa zdrowotnego pacjentom może być przesłanką do ograniczenia każdego z obowiązujących praw pacjenta.

Bezzasadna konsultacja lub konsylium lekarskie

Pacjent ma prawo żądać, aby udzielający mu świadczeń zdrowotnych lekarz zasięgnął opinii innego lekarza lub zwołał konsylium lekarskie; a pielęgniarka czy też położna zasięgnęła opinii innej pielęgniarki czy też położnej. Lekarz może jednak odmówić zwołania konsylium lekarskiego lub zasięgnięcia opinii innego lekarza, jeżeli uzna, że żądanie za bezzasadne (analogicznie może postąpić pielęgniarka czy też położna). Należy jednak pamiętać,

że żądanie do zasięgnięcia opinii innego lekarza lub zwołania konsylium lekarskiego a także odmowa w tym zakresie powinna być zawsze odnotowana w dokumentacji medycznej pacjenta.

Udzielanie świadczeń zdrowotnych bez zgody pacjenta

Prawo pacjenta do wyrażenia zgody na udzielenie świadczeń zdrowotnych jest niezwykle istotnym prawem, gdyż zgoda pacjenta jest elementem niezbędnym dla udzielenia mu świadczenia zdrowotnego. Udzielona przez pacjenta zgoda czyni, że podejmowania interwencji medycznej staje się legalną.

Zdarzają się jednak sytuacje, kiedy uzyskanie zgody pacjenta na określony zabieg medyczny nie jest możliwe. Zgodnie z przepisami lekarz może przeprowadzić operację, zastosować metodę leczenia lub diagnostyki stwarzającą podwyższone ryzyko dla pacjenta bez zgody. Takie działanie bez zgody pacjenta, jego przedstawiciela ustawowego bądź właściwego sądu opiekuńczego jest możliwe gdy zwłoka spowodowana postępowaniem w sprawie uzyskania zgody groziłaby pacjentowi niebezpieczeństwem utraty życia, ciężkiego uszkodzenia ciała lub ciężkiego rozstroju zdrowia. Wówczas lekarz ma obowiązek, o ile jest to możliwe, zasięgnąć opinii drugiego lekarza, w miarę możliwości tej samej specjalności. O wykonywanych czynnościach lekarz niezwłocznie zawiadamia przedstawiciela ustawowego, opiekuna faktycznego lub sąd opiekuńczy.

Inną sytuacją jest przyjęcie pacjenta do szpitala psychiatrycznego bez jego zgody. Osoba chora psychicznie może być przyjęta do szpitala psychiatrycznego bez zgody tylko wtedy, gdy jej dotychczasowe zachowanie wskazuje na to, że z powodu tej choroby zagraża bezpośrednio własnemu życiu albo życiu lub zdrowiu innych osób.

Ponadto osoba, której dotychczasowe zachowanie wskazuje na to, że z powodu zaburzeń psychicznych zagraża bezpośrednio swojemu życiu albo życiu lub zdrowiu innych osób, a zachodzą wątpliwości, czy jest ona chora psychicznie, może być przyjęta do szpitala bez wymaganej zgody w celu wyjaśnienia tych wątpliwości. Taki pobyt w szpitalu psychiatrycznym nie może trwać jednak dłużej niż 10 dni.

Sytuacje wyjątkowe

Zarówno lekarz, jak i kierownik placówki medycznej, korzystający z możliwości odmowy realizacji lub ograniczenia praw pacjenta, muszą być przygotowani na konieczność uzasadnienia swoich decyzji. Podejmujący taką decyzję muszą każdą sprawę rozpatrywać indywidualnie. Należy przede wszystkim pamiętać, że ograniczenie czy też odmowę realizacji praw pacjenta należy traktować jako wyjątek. Osoby uprawnione do decydowania w tym zakresie powinny brać to pod uwagę, kierując się przede wszystkim dobrem i bezpieczeństwem pacjenta.

Podstawa prawna i bibliografia:

- Ustawa z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta (Dz. U. z 2017 r. poz. 1318, z późn zm.)
- Ustawa z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentysty (Dz. U. z 2017 r. poz. 125, 767, 2371.)
- Ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego. (Dz. U. z 2017 r. poz. 882, 2245, 2439.)
- D. Karkowska, *Ustawa o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta*, Komentarz, wydanie 2, Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., Warszawa 2016.

za: <http://www.rpp.gov.pl>